

a Magyar Tudományos Akadémia
Szigetközi Munkacsoportja

**A SZIGETKÖZI
KÖRNYEZETI MONITORING
EREDMÉNYEI**

Konferencia

AZ ELŐADÁSOK ÖSSZEFOGLALÓI

Budapest, 2003. április 14.

A litorális régió állatközösségei

Puky Miklós

MTA (ÖBKI) Magyar Dunakutató Állomás

A *Hirudinea* (pióca)fauna változásait 1988 óta, a többi litorális gerinctelen csoportét (*Turbellaria*, örvényférgek; *Amphipoda*, felemáslábú rákok; *Isopoda*, ászkarák; *Decapoda*, tízlábú rákok; *Bivalvia*, kagylók; *Gastropoda*, csigák) 1994 óta vizsgáljuk. A szigetközi vizsgálati terület (Öreg-Duna, hullámtér, mentett oldal, Mosoni-Duna) mellett a Duna gödi szakaszán vettünk mintákat. A 2002-es mintavételi helyekről 7-12 évre visszamenőleg rendelkezünk adatokkal. A gyűjtést a korábban követett módszertan szerint a mintavételi helyek sajátosságaihoz igazodó semi-kvantitatív módszerekkel végeztük (kick-net sampling a gyorsfolyású szakaszokon, különböző aljzatok felületén található állatok begyűjtése, *Hirudinea* fajoknál a Sladecsek és Kosel által javasolt időtartamig).

A 2002 monitoring során összesen kb. ezeröttszáz adat feldolgozása történt meg. Hasonlóan az előző években tapasztaltakhoz, jellegzetes eltéréseket tapasztaltunk a három nagy vizsgált vízterület (Öreg-Duna, hullámtér, mentett oldal) valamint a Mosoni-Duna között. A főág szigetközi szakaszán összesen 10 fajt mutattunk ki, ami a vizsgálat sorozat kezdete óta a legalacsonyabb érték (1. táblázat). A főágban talált fajok száma 1995 és 2000 között 20 körül fluktuált, 2001-ben 15 alá esett, 2002-ben pedig még tovább csökkent (1. ábra). Ennek oka elsősorban a főági mintavételi területeken talált *Gastropoda* fajok számának jelentős csökkenése, amit a 2002-ben levonult árhullám csak részben magyarázhat. A kétféle víztípus (lassú folyású, duzzasztott felvízi szakasz, gyors folyású alvízi szakasz) határán elhelyezkedő fenékküszöb közvetlen közelében élő fajok térbeli eloszlása 2002-ben az előző év előtti időszakhoz hasonlóan ismét asszimmetrikus volt, de a kimutatott egyedszám rendkívül alacsony. Gödnél további 6 faj fordult elő, ami a tavalyi fajszámmal azonos eredmény. A csak Gödnél kimutatott fajok általában a folyószakasz eltérő sajátosságai miatt fordulnak elő (pl. *Theodoxus danubialis*).

1. táblázat Gerinctelen csoportok fajszáma a szigetközi mintavételi területeken 2002-ben

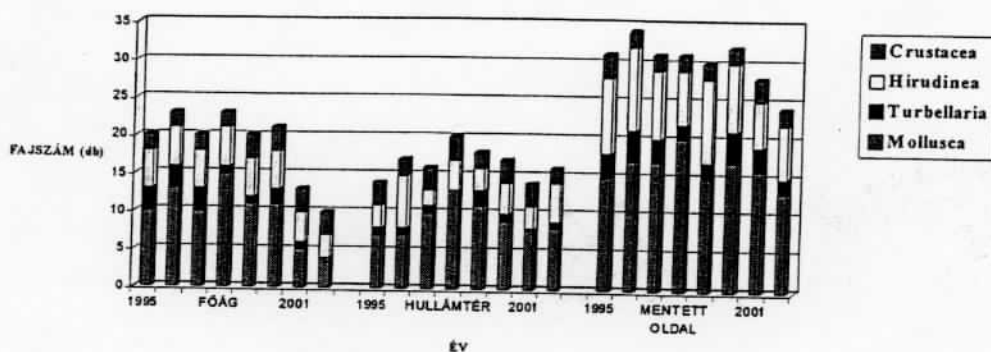
Csoport	Fajszám 2002-ben				
	Öreg-Duna	Hullámtér	Mentett oldal	Mosoni-Duna	Összesen
<i>Turbellaria</i>	0	1	2	2	2
<i>Hirudinea</i>	3	5	7	5	10
<i>Amphipoda</i>	2	1	0	1	2
<i>Isopoda</i>	1	1	1	1	2
<i>Decapoda</i>	0	0	0	0	0
<i>Bivalvia</i>	0	2	2	1	4
<i>Gastropoda</i>	4	6	11	9	16
Összesen	10	16	23	19	36

A hullámtér korábban a Szigetköz legfajszegényebb területe volt, 2002-ben azonban (2001-hez hasonlóan) több fajt mutattunk ki ezen a területen, mint az Öreg-Dunában (1. táblázat, 1. ábra). Az előző évekhez képest a mentett oldalon is csökkent a kimutatott fajok száma, de az összes fajszám változatlanul jóval nagyobb itt, mint a főágban és a mentett oldalon. A 2001 előtti évekhez hasonlóan a mintavételek során a legtöbb fajt a fokozottan védett Lipóti morotvában találtuk (2001-ben a Dunaszegi morotvából mutattuk ki a legtöbb fajt). 2002-ben a jó vízellátású Mosoni-Duna menti területeken a 2001 előtti évekhez hasonló fajszámot regisztráltunk. A természetvédelmi szempontból is értékes novápusztai égeres fontosságát a *Bathyomphalus contortus* folyamatos jelenléte (minden mintában gyakori) is jól jelzi.

A szigetközi mintavételi területeken a teljes fajszám 2001-hez hasonló. A *Gastropoda* és a *Turbellaria* fajok száma csökkent, az *Amphipodáké* nőtt. A *Hirudinea* fajok száma a hosszú távon vizsgált mintavételi

területek egy részén csökkent, máshol viszont nőtt. Összességében megállapítható, hogy jelentősebb változást csak az egyes területek részletes vizsgálatánál tapasztalunk.

I. ábra Különböző csoportok fajsza ma a Szigetköz víztereiben
1995 és 2002 között

Az egyes fajok előfordulása jellegzetesen változik. A *Polychelis nigra* 1996-ban, a megváltozott vízellátással együtt jelent meg a Szigetközben. 1996-97-ben több mintavételi helyen is gyakori volt. 2002-ben (1998-hoz hasonlóan) azonban már nem sikerült kimutatni ezt a hegyvidéki forrásokra jellemző *Turbellaria* fajt. Négy további, 2001-ben jelenlévő faj (2 *Hirudinea*, 2 *Gastropoda*) nem került elő 2002-ben. Ezzel szemben négy az előző évben hiányzó, korábbi vizsgálatok során ismert fajt találtunk a mintavételi helyeken 2002-ben. Emellett változatlanul megállapítható, hogy a természetvédelmi szempontból fontos, Nemzetközi Vörös Könyvben szereplő *Hirudo medicinalis*, amely korábban a hullámtéren és a mentett oldalon is jelen volt, a Duna elterelése óta nem került elő a szigetközi mintavételi helyekről. A *Hirudinea* fajok táplálkozási stratégia szerinti megoszlása megegyezik a 2001-es (valamint az 1996-os és 1997-es) aránnyal és fajszámmal, az életmód szerinti beosztás és a dominanciaviszonyok viszont változatlanul azt mutatják, hogy az elterelés utáni állapot eltér a korábitól.

Végezetül arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a természetvédelmi oltalom alatt álló területek állapotának ellenőrzését rendszeressé kell tenni. Jó példa erre a zárványszerűen elhelyezkedő araki láp, ahol a nyári mintavétel során nitrogénműtrágyát tartalmazó zsákokat találtunk.

Vízi gerinctelen makrofauna vizsgálatok különböző vizekben

Nosek János

MTA (ÖBKI) Magyar Dunakutató Állomás

A 2002. évi vizsgálat közvetlen folytatása a Szigetköz térségében az idei vizsgálati helyekkel azonos mintavételi pontokon végzett 1994-2001. évi gyűjtéseknek.

MINTAVÉTELI HELYEK, IDŐPONTOK

A litorális régióban a köveken kialakuló bevonatból, a makrovegetáció esetében a mintavételi helyen található makrovegetáció jellegétől függően vagy az azon kialakult bevonatból, vagy a növények közötti víztestből a vegetációs időszakban négy alkalommal történt gyűjtés az Öreg-Dunában és a hullámtéren öt - öt, a mentett oldalon négy mintavételi helyen.

EREDMÉNYEK

A 14 mintavételi helyről összesen gyűjtött 53 mintában 19 nagyobb rendszertani csoport, ezen belül 67 taxon fordult elő.

A mintavételi helyeket tekintve a legnagyobb gyakorisággal a kevéssertjű gyűrűsférgék, a tegzesek és a kétszárnyúak (mindegyik 100%), a csigák és a nadályok (mindegyik 92,9 %), az ászkarák (85,7 %), a